

Дата: 12.10.2023

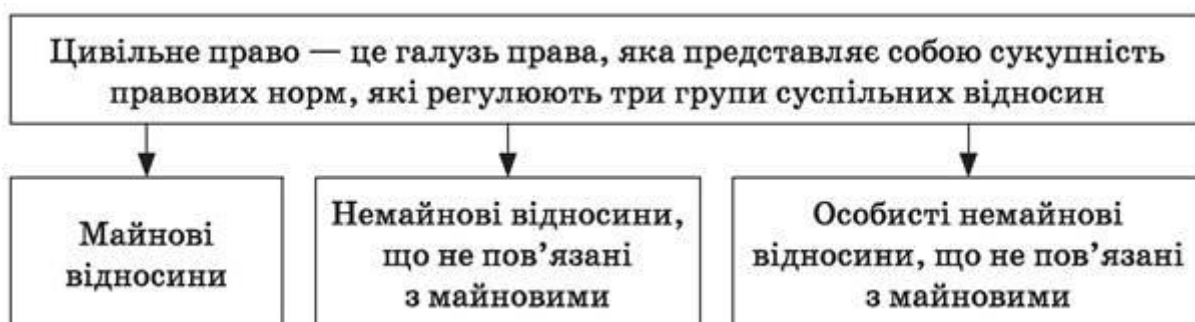
Основи правових знань

Урок 17-18

Тема: Цивільне право

Мета: розкрити поняття: цивільне право, джерела цивільного права, Цивільний кодекс України; охарактеризувати особливості правосуб'єктності фізичних осіб.

Матеріали до уроку

«Щоб зробити з людей добрих громадян, їм слід надати можливість виявляти свої права громадян і виконувати права громадян». С. Смайлс

1. Цивільне право як галузь права

Майнові відносини — це конкретні вольові економічні відносини з приводу належності, використання, переходу майна та майнових прав. Термін «особисті права» вживається для визначення права на життя, здоров'я, честь та гідність, ім'я, ділову репутацію, авторські права. Методом цивільного права є метод рівності сторін, що передбачає горизонтальні відносини і рівність суб'єктів. Цивільне право — це сукупність правових норм, які регулюють на засадах юридичної рівності відносини власності, товарно-грошові відносини та особисті немайнові відносини за участю громадян, юридичних осіб і держави з метою більш повного задоволення матеріальних і духовних потреб суспільства. Система цивільного права — це структура, елементами якої є цивільно-правові норми та інститути, розміщені в певній послідовності. До загальних частин цивільного права належать поняття цивільного права як галузі законодавства, науки, як галузі права, норми про суб'єкти та об'єкти цивільного права, угоди, представництво і довіреність, позовну давність. Особлива частина цивільного права складається з таких інститутів: право власності та інші речові права, зобов'язальне право, авторське право, право на відкриття і на винаходи, спадкове право, положення про правоздатність іноземних громадян та юридичних осіб на території України, застосування цивільних законів іноземних держав та міжнародних договорів.

Цивільне законодавство України

Цивільне законодавство — це система нормативних актів, які містять у собі цивільно-правові норми. Цивільне право — це сукупність юридичних норм, це внутрішня форма права, зміст якого визначається конкретним

соціально-економічним розвитком держави. Цивільне законодавство — це система нормативних актів, зовнішня форма права.

Цивільне законодавство складається з Конституції України, Цивільного кодексу України, Закону України «Про власність», «Про підприємства в Україні», «Про підприємництво», «Про господарські товариства», «Про банки і банківську діяльність», «Про цінні папери і фондову біржу» та ряду інших законів і підзаконних актів.

Цивільне законодавство України перебуває у стадії розвитку та реформування. Розроблено проект нового Цивільного кодексу. Він існує з 1996 р., але, враховуючи великий обсяг цього документа, для його формального проходження потрібен час і стабільні умови. Чинний кодекс зазнав фрагментарних змін. Цивільні правовідносини виникають також із дій, хоча і не врегульованих законом, але таких, що не суперечать загальним засадам і змісту цивільного законодавства. Якщо конкретні суспільні відносини не врегульовані законом, до то цих відносин застосовуються норми, які врегульовують подібні суспільні відносини. Наприклад, певний час лізингові відносини регулювалися законом про оренду. Таке правове регулювання називається аналогією закону. Коли відсутні також норми, що регулюють подібні суспільні відносини, для регулювання використовуються загальні засади і принципи цивільного права. Таке регулювання називається аналогією права. Наприклад: врегулювання відносин, пов'язаних із застосуванням комп'ютерних систем, авторських прав, захист інформації, фінансові аспекти, якість продукції. Тут використовується аналогія права, застосовуються норми, які мають теоретично подібні відношення.

Цивільно-правові відносини — це врегульовані нормами цивільного права майнові та особисті немайнові відносини між майново відокремленими юридично рівними учасниками, що є носіями цивільних прав і обов'язків, які виникають, змінюються, припиняються на підставі юридичних фактів і забезпечуються можливістю застосування засобів державного примусу.

Елементами цивільних правовідносин є:

- 1) суб'єкти відносин;
- 2) об'єкти відносин;
- 3) зміст відносин, що складається з конкретних прав і обов'язків.

Суб'єктами цивільних правовідносин можуть бути громадяни України, іноземні громадяни, особи без громадянства, юридичні особи і держава. Цивільна правоздатність — це здатність особи мати цивільні права. Вона виникає з народженням особи і припиняється зі смертю особи. Цивільна правоздатність юридичних осіб — з моменту створення до моменту ліквідації юридичної особи. Цивільна дієздатність — здатність особи власними діями набувати цивільних прав та обов'язків і нести правову відповідальність за правопорушення. Цивільна дієздатність фізичних осіб настає з 18 років, у шлюбі — з 17 років. Підставами обмеження дієздатності є: вік особи і стан здоров'я (психічні хвороби особи, залежність від алкогольних і наркотичних засобів). Особи віком до 14 років не мають

дієздатності, з 14 до 15 років — обмежену дієздатність, з 15 до 18 років — неповну дієздатність. З обмеженою дієздатністю можуть укладати дрібні угоди (покупки у крамницях тощо). Особи з неповною дієздатністю можуть укладати угоди самостійно, вільно розпоряджатися заробленими коштами і в межах цього доходу укладати угоди. Для неповнолітніх діє поняття «двостороння реституція»: якщо неповнолітній укладає через обмеженість знань і досвіду явно не вигідну для нього угоду, така угода може бути розірвана в судовому порядку і наслідком цього є двостороння реституція — повернення сторін у попереднє правове й фізичне становище.

Дієздатність може бути обмежена лише за рішенням суду (крім вікового цензу). Обмеження правоздатності не допускається. Воно має місце лише у стані суспільстві.

Підстави визнання громадянина безвісти відсутнім та оголошення громадянина померлим та юридичні наслідки цих дій визначаються у ст. 18-22 ЦК. Визнання громадянина безвісти відсутнім настає в таких випадках:

- 1) відсутність громадянина у місці постійного місця проживання понад одного року;
- 2) відсутність відомостей про місцезнаходження громадянина;
- 3) у разі, якщо усі заходи з виявлення місцезнаходження громадянина не дали позитивних наслідків.

У разі визнання судом особи безвісти відсутньою над її майном встановлюється опіка, особа, яка управляє майном, має право витратити його лише на погашення боргів безвісти відсутньої особи, строк погашення яких настав. Іншим правовим наслідком визнання громадянина безвісти відсутнім є право на спрощений порядок розірвання шлюбу.

Якщо особа відсутня понад три роки за таких же обставин, вона оголошується померлою з усіма правовими наслідками (спадщина та ін.).

У Цивільному кодексі записано, що ненароджена дитина має право на спадщину в разі смерті свого батька за умови, що ця дитина народжена живою. Така дитина до моменту народження не є суб'єктом права, вона лише потенційний претендент на це право в разі народження.

Залежно від критеріїв розмежування цивільно-правових відносин вони поділяються на такі види:

- 1) регулятивні та охоронні;
- 2) абсолютні і відносні;
- 3) речові й зобов'язальні;
- 4) майнові та особисті немайнові.

Предметом цивільного права є:

- 1) майнові відносини;
- 2) особисті немайнові відносини.

Суб'єктами цивільних правовідносин можуть бути громадяни України, іноземні громадяни, особи без громадянства, юридичні особи і держава. Цивільна правоздатність — це здатність особи мати цивільні права. Вона виникає з народженням особи і припиняється зі смертю особи. Цивільна

правоздатність юридичних осіб настає з моменту створення до моменту ліквідації юридичної особи. Цивільна дієздатність — здатність особи власними діями набувати цивільних прав та обов'язків і нести правову відповідальність за правопорушення. Цивільна дієздатність фізичних осіб настає з 18 років, у шлюбі — з 17 років. Підставами обмеження дієздатності є: вік особи і стан здоров'я (психічні хвороби особи, залежність від алкогольних і наркотичних засобів). Особи віком до 14 років не мають дієздатності, з 14 до 15 років — обмежену дієздатність, з 15 до 18 років — неповну дієздатність. З обмеженою дієздатністю можуть укладати дрібні угоди (покупки у крамницях тощо). Особи з неповною дієздатністю можуть укладати угоди самостійно, вільно розпоряджатися заробленими коштами і в межах цього доходу укладати угоди. Для неповнолітніх діє поняття «двостороння реституція»: якщо неповнолітній укладає через обмеженість знань і досвіду явно не вигідну для нього угоду, така угода може бути розірвана в судовому порядку і наслідком цього є двостороння реституція — повернення сторін у попереднє правове й фізичне становище.

Дієздатність може бути обмежена лише за рішенням суду (крім вікового цензу). Обмеження правоздатності не допускається. Обмеження правоздатності має місце лише у становому суспільстві.

Право і дієздатність юридичних осіб мають свої особливості. Дієздатність юридичних осіб є спеціальною, оскільки визначається правовим статусом юридичної особи, визначеним в її установчих документах. Дієздатність фізичних осіб є універсальною (може вчиняти всі дії, не заборонені законом). У юридичних осіб діє- і правоздатність виникають одночасно.

У Цивільному кодексі записано, що ненароджена дитина має право на спадщину в разі смерті свого батька за умови, що ця дитина народжена живою. Така дитина до моменту народження не є суб'єктом права, вона лише потенційний претендент на це право в разі народження.

Об'єктами цивільних правовідносин є речі і дії, а також результати інтелектуальної творчості та особисті немайнові блага. Дії поділяються на роботи і послуги.

Суб'єктивне цивільне право — це вид і міра дозволеної поведінки уповноваженої особи, яка забезпечується виконанням обов'язків іншими суб'єктами і можливістю застосування до них державного примусу, тобто права одних — це виконання обов'язків іншими. Суб'єктивний цивільний обов'язок — це міра необхідної поведінки зобов'язаної особи для задоволення інтересів уповноваженої особи. Уповноважена особа має повноваження в силу посадового стану, доручення, довіреності та у будь-якій іншій формі. Залежно від критеріїв розмежування цивільно-правових відносин вони поділяються на такі види:

- 1) регулятивні та охоронні;
- 2) абсолютні і відносні;
- 3) речові й зобов'язальні;
- 4) майнові та особисті немайнові.

Домашнє завдання:

1. Опрацювати матеріали уроків 17-18 та підготувати конспект

Для зворотного зв'язку

nataliia_matvieieva@ukr.net